

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันการศึกษาเรื่องราวต้นกำเนิดทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของชุมชนที่มีมรดกวัฒนธรรมอันหลากหลายนั้น ต้องอาศัยข้อมูลจากร่องรอยสิ่งที่ยังปรากฏอยู่สื่อความให้เห็นถึงเรื่องราวเหล่านั้นผ่านทาง“มรดกทางวัฒนธรรม”ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญทางด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นการดำเนินการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และมีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ เนื่องจากเป็นวิธีหนึ่งในอีกหลายๆวิธีที่สามารถแก้ปัญหาการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชุมชนที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคตและเพื่อเป็นการรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไปนั้น จึงจำเป็นต้องนำเสนอผ่าน “แหล่งเรียนรู้” ซึ่งแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งย่อมมีรูปแบบและลักษณะที่แตกต่างกัน โดยมีการจัดการทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน¹

จากการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมของโลก การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การพัฒนาสังคมเมือง การสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ทันสมัยเพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการเร่งพัฒนาเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งมองเห็นว่าการพัฒนาไปสู่ความมั่งคั่ง โดยคิดว่าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นแสดงให้เห็นชัดว่าส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรม วิถีชีวิตที่ดั้งเดิมสูญหาย โดยเฉพาะในชุมชนเก่าแก่ที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมอันหลากหลาย ดังนั้นจึงมีองค์กรและหลายหน่วยงานในประเทศที่ได้ให้ความสำคัญเรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมากขึ้นในระดับชุมชนและท้องถิ่น จึงเกิดรูปแบบของการศึกษาแหล่งเรียนรู้ซึ่งเป็นการให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และสร้างความเข้าใจถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

---

¹ชัญญะ วงษ์วิภาค, การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม เห็นได้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของประเทศ การเปิดกว้างในการนับถือศาสนา ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละพื้นที่ เกิดการเปลี่ยนแปลง ผสมผสาน หล่อหลอม พัฒนาและประยุกต์ร่วมกับวัฒนธรรมอื่น ประเทศไทยจึงนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่เต็มไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมไม่น้อยกว่าประเทศอื่น ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมและการจัดการวัฒนธรรม เป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญถึงความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศ เมื่อกระแสการพัฒนาประเทศด้วยนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เกิดการบูรณาการกับทุกฝ่าย ได้ถูกนำมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศ จึงถือเป็นจังหวะดีที่ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ที่จะนำต้นทุนวัฒนธรรมที่มีมาเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปในรูปแบบของ “แหล่งเรียนรู้” ซึ่งการจัดการแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบนี้ ต้องอาศัยความรู้จากหลายองค์ประกอบ เช่น องค์ความรู้ตามหลักฐานที่ปรากฏ การสืบทอดให้คงอยู่และการดำเนินต่อไป โดยชุมชนเป็นผู้แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมต่อไปได้ การสร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมโดยวางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรม ที่สามารถเชิดชูเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ศิลปะท้องถิ่น คนตรีพื้นบ้าน วิถีความเป็นชุมชน วรรณกรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ความงดงามของฝีมือช่าง และอื่นๆ มาจัดการให้เกิดองค์ความรู้สอดคล้องตามคุณค่าของชุมชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่แท้จริง เช่น การสัมผัสกับวิถีชีวิตของการเป็นชาวนา การได้มีโอกาสที่ร่วมทำนากับชาวบ้านที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายหรือการได้มีโอกาสมาพักโฮมสเตย์ในชุมชน เพื่อเรียนรู้วิถีการประกอบอาหารท้องถิ่น เรียนรู้วิถีการทำขนมไทย เป็นต้น²

แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม คือ สถานที่เรียนรู้วัฒนธรรม ด้านมรดกทางประวัติศาสตร์ งานสถาปัตยกรรม สัมผัสวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเชื่อ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ เน้นการศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ การเคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน เพื่อให้เกิดการมอย้อนกลับมายังตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้³ ดังนั้นการจัดการแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเส้นทางการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็น

² องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, *การจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม*, (กรุงเทพฯ : อ.พ.ท, 2553), หน้า 2.

³ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, *แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*, (เชียงราย : วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2554), หน้า 1.

รูปแบบการศึกษาหนึ่งที่ใช้แก้ปัญหาค่าการละเลยและการให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรม เกิดการสูญหาย ลบเลือน โดยการบริหารจัดการทรัพยากรด้าน วัฒนธรรมทำให้เกิดคุณค่าจากความรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถ ดำเนินการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ส่งผลดีต่อผู้ศึกษาและชุมชนซึ่งการสื่อ ความหมายในรูปแบบของเส้นทางวัฒนธรรมนั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการให้มีความเชื่อมโยง ทางวัฒนธรรมและเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรม เกือบทุกเมืองทั่วโลกต่างนำแนวคิดนี้มาปรับใช้กับ ตน รวมไปถึงเมืองในประเทศไทยด้วย

จังหวัดเชียงรายได้รับการขนานนามว่า “ดินแดนเหนือสุดยอดในสยาม เมืองแห่งเจ็ด สายน้ำ สามฝ่ายฟ้า สามสิบห้ายอดคดอย” เป็นเมืองที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตและมีประวัติศาสตร์อัน ยาวนาน จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในตำนานหลายเล่ม เช่น ตำนานสุวรรณโคมคำ ตำนานสิงหนวัติ เป็นต้น พบว่า ผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งชุมชนมาช้านาน มีการสร้างบ้านแปลงเมือง ของกลุ่มชนชาติที่เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของ “ชาวล้านนา”⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำกมิ ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมได้แก่ซากเมืองโบราณที่อยู่ตามสองฝั่งแม่น้ำกมิ อย่างหนาแน่น เช่น งานสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และอื่นๆที่แสดงถึงการบอกเล่า เรื่องราวความเป็นมาของประวัติศาสตร์ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น พัฒนาการของพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่สะสมมาจากอดีตจนถึง ปัจจุบัน โดยแสดงออกผ่านทางองค์ประกอบที่มีคุณค่า มีลักษณะโดดเด่น สามารถผลักดันให้เกิด การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้สืบต่อกันมา

จากการสำรวจศักยภาพของพื้นที่พบว่าเขตเทศบาลนครเชียงราย เป็นพื้นที่ที่มี ศักยภาพสูงเนื่องจากเมืองเชียงรายเป็นเมืองที่มีองค์ประกอบทางศิลปะและประวัติศาสตร์มากมาย กระจายอยู่ในเขตเมืองเชียงราย ทั้ง โบราณสถาน โบราณวัตถุ แนวกำแพง ประตูเมือง ถนน สะพาน สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่ภายหลังมีการพัฒนาเมืองใน รูปแบบที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์มากขึ้น และจังหวัดเชียงรายยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในด้าน มาตรการการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม รวมถึงคนในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจถึงคุณค่า และความสำคัญของพื้นที่และองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของเมือง ทำให้สภาพปัจจุบัน แหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองเชียงราย ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการ เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม พื้นที่บางแห่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น ทำเรือแพสมัยก่อนที่เคยใช้ในการขนส่งเกลือและเมี่ยงที่ขนมาจากอำเภอแม่ยาว จังหวัดเชียงใหม่

⁴สนั่น หล้านามวงศ์และปริญญา กายสิทธิ์, *เชียงรายในอดีต*, (เชียงราย :สยามโฆษณาและการพิมพ์. 2537), หน้า 38.

ถูกทิ้งให้เป็นพื้นที่รกร้าง⁵ บ้านเรือน วัด ถูกปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยถูกเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสังคัมรวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ในการพัฒนาเมืองเชิงรายเส้นทางกลุ่มเขตเมืองเก่าเปลี่ยนเป็นเส้นทางแห่งการค้าขายที่ทันสมัยมีการก่อสร้างโรงแรมและร้านอาหารตามเส้นทางแห่งประวัติศาสตร์ รวมถึงการรื้อถอนแหล่งทางประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากจากการพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มุ่งเน้นประโยชน์จากที่ดิน และการไม่เห็นความสำคัญของแหล่งมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย รวมถึงคนในชุมชนบางส่วนไม่เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่และองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญ ทำให้มีผลกระทบโดยตรงกับพื้นที่ที่มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นว่าแนวทางการแก้ปัญหาด้านวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายแม้จะใช้กิจกรรมในการส่งเสริมการวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดงานทางด้านวัฒนธรรมหลากหลายในพื้นที่ดังกล่าว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากคนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักถึงความสำคัญ ความร่วมมือในการจัดการมรดกวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่ศึกษาวิจัยในเรื่อง “การจัดการเส้นทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย” โดยนำแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองเชียงราย ที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชุมชน ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม เพื่อนำมาจัดเส้นทางการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมการถ่ายทอดความรู้ การสร้างความตระหนักในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นตัวผลักดันให้เกินการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงรายเพื่อไม่ให้คุณค่ามรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายตามการเปลี่ยนแปลงยุคสมัยและ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทความเป็นมาและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย
- 2) เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของมรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครเชียงราย เพื่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของเมืองเชียงราย

⁵โครงการสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าของการบุคลากรสู่ระดับบัณฑิต, เชียงรายใน100ปีที่ล่วงแล้ว (เชียงราย : สยามโฆษาและการพิมพ์, 2543)

3) เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงรายในเขตเทศบาลนครเชียงราย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทำให้ทราบถึงบริบทความเป็นมาและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

2) ทำให้ทราบถึงคุณค่าและศักยภาพของมรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาล จังหวัดเชียงราย เพื่อนำไปจัดการเส้นทางการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงราย

3) เกิดการจัดการข้อมูลมรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงรายในรูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้ ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมรดกวัฒนธรรมกับบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1) ขอบเขตพื้นที่ศึกษาและสำรวจภาคสนามในพื้นที่ที่เลือกเป็นกรณีศึกษาคือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย ที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น

2) ขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาค้างนี้ เพื่อศึกษาบริบทความเป็นมาและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงราย มรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ ที่มีคุณค่าของเมืองเชียงราย เพื่อนำมาเสนอรูปแบบของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

3) ขอบเขตประชากรของการศึกษาค้างนี้ คือมรดกวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และนักวิชาการที่มีความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

1.5 นิยามศัพท์

เส้นทางการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ในรูปแบบการจัดการเส้นทางแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วยแผนภาพเส้นทาง รูปแบบและสัญลักษณ์

มรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และปูชนียสถานที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงราย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเชียงราย หมายถึง รูปแบบของการเรียนรู้และท่องเที่ยว ทำความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงราย โดยผ่านทางมรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย

1.6 การนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 บทนำ

เป็นการนำเสนอที่มาและความสำคัญของการศึกษา เรื่อง การศึกษาการจัดการเส้นทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิจัย และนิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอสถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย

เป็นนำเสนอกระบวนการวิจัย และเทคนิคที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยรูปแบบการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

เป็นการนำเสนอผลการสำรวจและศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย จากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม และสอบถามจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง นำมาประเมิน คัดเลือกแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัด

เชียงราย ในการจัดการข้อมูลเพื่อ นำไปจัดการรูปแบบและเส้นทางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

บทที่ 5 การจัดการเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในเขต เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย

เป็นการนำเสนอคุณค่าของการเรียนรู้แหล่งประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ที่ได้รับการคัดเลือกไว้ นำเสนอกระบวนการจัดการข้อมูลมรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของการจัดการเส้นทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วยการศึกษาเพื่อการจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและรูปแบบ และการจัดเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การจัดการเส้นทางวัฒนธรรมที่แสดง รายละเอียดของเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ และ องค์ความรู้และการจัดการเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ในแต่ละ เส้นทาง เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในเมือง เชียงราย

บทที่ 6 บทสรุป

เป็นการนำเสนอสรุปสาระสำคัญของกรณีศึกษาในวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งอภิปรายผล การศึกษา และข้อเสนอแนะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งต่อไป